

ایران



دانشگاه آزاد اسلامی

واحد بندرانزلی

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته حقوق

گرایش: خصوصی

عنوان:

مطالعه تطبیقی سن بلوغ در فقه اسلامی و حقوق ایران، انگلستان و فرانسه

استاد راهنما

دکتر محمدرضا شرافت پیما

نگارش

شهاب شیر محمدی

تابستان ۱۳۹۹

ب

تقدیم به

خانواده عزیزتر از جانم که در تمامی مراحل زندگی پشتیبانم بوده اند.

سپاس‌گزاری

از دکتر محمد رضا شرافت‌پیا



به نام خدا
دانشگاه آزاد اسلامی - واحد بندر انزلی
مشور اخلاقی پژوهش

باید از خداوند سبحان و ائمه اطهار این که عالم محضر خداست و بمورد نظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظریه ایست جایگاه دانشگاه در اعلامی فرهنگ و تمدن بشری، مادر انبویان و اعناء بیست علمی واحد های دانشگاه آزاد اسلامی متعهدی گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تعقیب کنیم:

۱. اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از حرکت پنهان سازی حقیقت.
۲. اصل رعایت حقوق: الزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهشگران (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
۳. اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه بکاران پژوهش.
۴. اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن بیشتر و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.
۵. اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از حرکت جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منافع در اختیار.
۶. اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهادهای مرتبط با تحقیق.
۷. اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب تقد و خودداری از حرکت حرمت شکنی.
۸. اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به بکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
۹. اصل برست: الزام به برست جویی از حرکت رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به سایر های غیر علمی می آلاینند.

نام و نام خانوادگی، تاریخ و امضاء: شهاب شیر محمدی

دانشگاه آزاد اسلامی بندر انزلی
صورتجلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد



نام و نام خانوادگی دانشجو: شهاب شیرمحمدی	شماره دانشجویی: ۹۶۰۲۶۶۵۲۵	رشته و گرایش: حقوق - حقوق خصوصی (کارشناسی ارشد)
کد رساله: 245290048169196139869162	کد اخلاق:	
عنوان: مطالعه تطبیقی سن بلوغ در فقه اسلامی و حقوق ایران، انگلستان و فرانسه		
تعداد واحد پایان نامه: ۶		

دفاع از پایان نامه در تاریخ 1399/05/13 و ساعت 14 با حضور اعضای هیات داوران به شرح فوق برگزار و رای نهایی در خصوص ارائه دفاعیه به شرح ذیل ارائه گردید:

پایان نامه مورد قبول است ✓	پایان نامه با اصلاحات مورد قبول است	پایان نامه مورد قبول نیست
و نمره (از 18) به عدد / حرف <u>۱۷</u> و یا درجه <u>ب</u> به تصویب رسید.		

اعضای هیات داوران پایان نامه:

سمت	نام و نام خانوادگی	تاریخ و امضاء
استاد راهنمای اول	محمد رضا شرافت بیما	
استاد داور 1	سید مرتضی نعیمی	
استاد داور 2	امیر رضائی قوعنی	
استاد داور 3		
استاد داور 4		
ناظر	امیر رضائی	

این قسمت توسط گروه آموزشی، دانشکده و دانشگاه تکمیل گردد

نمره حاصل از ارزشیابی مقاله/مقالات دانشجو بر اساس ضوابط (تا سقف 2 نمره) برابر <u>۱۷</u> و با عدد <u>ب</u> یا حرف <u>ب</u> تعیین گردید.		
نمره دفاع و مقاله) با عدد <u>۱۸</u> یا حرف <u>ب</u> یا درجه <u>ب</u> به تصویب رسید.		
مدیر گروه آموزشی	مدیر پژوهش دانشکده/رئیس دانشکده	معاون پژوهش و فناوری واحد
تاریخ/امضاء	تاریخ/امضاء	تاریخ/امضاء





تعهد اصالت پایان نامه

اینجناب شهاب شیر محمدی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد در رشته حقوق گرایش خصوصی که در تاریخ ۹۹/۵/۱۳ از پایان نامه خود تحت عنوان مطالعه تطبیقی سن بلوغ در فقه اسلامی و حقوق ایران، انگلستان و فرانسه با کسب نمره ۱۷/۵۰ و درجه خوب دفاع نموده ام بدین وسیله متعهد می شوم:

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجناب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوطه ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطعی زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجناب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: شهاب شیر محمدی

تاریخ و امضاء: ۹۹/۶/۲۲

ز

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
چکیده.....	۱
مقدمه.....	۲
الف) بیان مسئله.....	۳
ب) پیشینه تحقیق.....	۴
ج) اهداف پژوهش.....	۵
د) نوآوری تحقیق.....	۵
ه) سوال های تحقیق.....	۶
و) فرضیه های تحقیق.....	۶
ز) روش تحقیق.....	۶
ح) ساختار تحقیق.....	۶
فصل اول: کلیات تحقیق	۸
۱-۱- مفهوم بلوغ.....	۹
۱-۱-۱- بلوغ در لغت.....	۹
۲-۱-۱- بلوغ در اصطلاح فقهی و حقوقی.....	۹
۲-۱- فیزیولوژی بلوغ.....	۱۰
۳-۱- نشانه های بلوغ.....	۱۰
۴-۱- رابطه بلوغ جسمی و بلوغ روانی.....	۱۱
۵-۱- مفهوم رشد.....	۱۱
۱-۵-۱- معنای رشد در لغت.....	۱۱
۲-۵-۱- معنای رشد در اصطلاح.....	۱۲
۲-۵-۱- رشد در فقه.....	۱۴
۳-۵-۱- رشد در قانون مدنی و نظر حقوقدانان.....	۱۵
۱-۳-۶-۱- رشد در قانون.....	۱۵
۲-۳-۶-۱- رشد از منظر حقوقدانان.....	۱۵
۷-۱- پیشینه سن بلوغ و سن رشد در حقوق ایران و انگلیس و فرانسه.....	۱۶
۱-۷-۱- پیشینه سن بلوغ و سن رشد در حقوق ایران.....	۱۶
۲-۷-۱- پیشینه سن بلوغ و سن رشد در حقوق انگلیس.....	۲۲
۳-۷-۱- پیشینه سن بلوغ و سن رشد در حقوق فرانسه.....	۲۴

۲۶	فصل دوم: سن بلوغ در فقه و حقوق ایران
۲۷	۱-۲- تفسیرهای مختلف از آیهی ابتلاء در باب سن بلوغ
۳۱	۲-۲- ضرورت اثبات رشد و چگونگی آن
۳۱	۱-۲-۲- کفایت علم به «رشد» و عدم نیاز به حکم دادگاه
۳۲	۲-۲-۲- جواز تأسیس امارهی رشد و عدم مخالفت آن با شرع
۳۴	۳-۲- بررسی ماده ۱۲۱۰ قانون مدنی و تبصره های آن
۳۴	۱-۳-۲- بررسی حقوقی ماده ۱۲۱۰ قانون مدنی و تبصره های آن
۳۹	۲-۳-۲- نقد و تفسیر ماده ۱۲۱۰ قانون مدنی
۴۴	۳-۳-۲- تفسیر شورای نگهبان از ماده ۱۲۱۰ قانون مدنی و بررسی آن
۴۵	۴-۲- ماده واحده قانون راجع به رشد متعاملین
۴۶	۱-۴-۲- نظر گروه طرفدار عدم نسخ ماده واحده راجع به رشد متعاملین
۴۷	۲-۴-۲- نظر گروه طرفدار نسخ ماده واحده راجع به رشد متعاملین
۵۰	فصل سوم: سن بلوغ در حقوق انگلیس و فرانسه
۵۱	۱-۳- مفهوم اهلیت در حقوق فرانسه
۵۱	۱-۱-۳- اهلیت تمتع
۵۱	۲-۱-۳- اهلیت استیفا
۵۱	۲-۳- وضعیت «رشد» در حقوق فرانسه در مقایسه با حقوق ایران
۵۲	۱-۲-۳- اشخاصی که به سن کبر رسیده اند
۵۲	۱-۱-۲-۳- سن کبر
۵۲	۲-۱-۲-۳- سن ۱۸ سال اماره ی رشد و اهلیت
۵۳	۲-۲-۳- صغاری که رشد آنان ثابت شده یا از حجر خارج شده اند امانسیپ
۵۳	۱-۲-۲-۳- مفهوم امانسیپاسیون (خروج از حجر)
۵۳	۲-۲-۲-۳- انواع امانسیپاسیون
۵۴	۳-۲-۲-۳- حدود اهلیت صغیر از حجر خارج شده (امانسیپ)
۵۵	۳-۳- بررسی ابعاد موجود در قوانین فرانسه و نظرات حقوقی در مقایسه با حقوق ایران و فقه
۵۵	۱-۳-۳- صغیر رشید شناخته نشده
۵۷	۲-۳-۳- صغیر رشید شناخته شده
۶۰	۴-۳- اثر اهلیت اشخاص از فرایند تعهد و تاثیر آن در ایفای تعهدات مدنی در حقوق فرانسه:
۶۱	۱-۴-۳- اشخاص فاقد اهلیت
۶۱	۲-۴-۳- سن بلوغ

۶۱ عقل ۳-۵-۳
۶۲ بررسی سن بلوغ در حقوق انگلستان ۳-۵-۳
۶۳ بررسی سن بلوغ در حقوق انگلستان در مقایسه با حقوق ایران و فقه ۳-۶-۳
۶۵ تامین ملزومات زندگی ۳-۶-۱
۶۷ ارائه خدمات با توجه به سن بلوغ ۳-۶-۲
۶۸ بررسی قراردادهای قابل ابطال با توجه به سن بلوغ ۳-۶-۳
۶۹ بررسی قراردادهای باطل اشخاص صغیر ۳-۶-۴
۷۲ نتیجه گیری
۷۵ پیشنهادات
۷۶ منابع و مآخذ
۸۰ چکیده انگلیسی

مطالعه تطبیقی سن بلوغ در فقه اسلامی و حقوق ایران، انگلستان و فرانسه

شهاب شیر محمدی

چکیده

بلوغ، صرفاً برای تصرف در امور مالی شرط اهلیت است، و در امور غیرمالی (تصرفات غیر مالی)، رشد شرط نیست. در قانون مدنی ایران به تبع فقه، برای تحقق اهلیت معامله، علاوه بر بلوغ، رشد هم لازم است. در فقه سن بلوغ مشخص است اما برای رشد سنی معین نشده است. در فقه، سن بلوغ، اماره ی رشد دانسته نشده است، بلکه مشهور بر این عقیده اند که رشد باید احراز شود، خواه قبل ادن به سن بلوغ، یا بعد از آن. بر این اساس متن ماده ۱۲۱۰ ق.م. منطبق با نظریه مشهور فقهای امامیه نیست. بر این اساس اگر قانون گذار بر مبنای غلبه سن معینی را نشانه ی رشد قرار دهد، خلاف شرع عمل نکرده است. سن بلوغ در انگلیس و فرانسه ۲۱ سال می باشد سن بلوغ در حقوق ایران، فرانسه و انگلستان در ۲ اصل فرآیند تدریجی رشد و شدت واکنش های متفاوت و متناسب با هم مشترک می باشند. اصلاح ماده ۱۲۱۰ ق.م. اصلاحی و تبصره ی ۲ آن، ضرورت دارد و با توجه به عرف موجود که در غالب موارد افراد دارای ۱۸ سال سن را، رشید می داند و این سن در بیشتر کشورهای دنیا نیز به عنوان سن رشد، معین شده است، تعیین آن به عنوان اماره ی رشد، توصیه می شود، و این امر برخلاف شرع و فقه امامیه نیست.

واژگان کلیدی: رشد، بلوغ، کمال العقل، سن بلوغ، سن رشد

مقدمه

انسان در طول حیات خود مراحل مختلفی از رشد و نمو را سپری می کند. یکی از حساس ترین این مراحل بلوغ است. این دوره همراه با تغییرات سریع و تأثیر گذاری در جسم و روان فرد است. این سن در محیط های جغرافیایی، زیستی و اجتماعی گوناگون مختلف است و بسته به عوامل بیان شده دارای شروع متفاوتی است؛ به عنوان مثال حسب تحقیقات انجام شده در مناطق گرمسیری نسبت به مناطق سرد سیری این تغییرات (افزایش قد و وزن، ترشح غدد جنسی و...) زودتر اتفاق می افتد. علاوه بر تغییرات جسمی و ظاهری، در حوزه ی فکر و احساس نیز شاهد بروز اتفاقات متنابهی هستیم؛ زیرا این دوره مرحله ی گذر از کودکی به بزرگسالی است که با عبور از مرحله طفولیت شتاب زدگی کودکانه جای خود را به تفکر منطقی می دهد، معاشرت و همکاری جانشین تک روی ها شده و سازش فرد با محیط به حالت و وضعیت با ثبات تری می رسد، به دلیل تکامل قوای عقلانی قدرت درک مسائل و مفاهیم اجتماعی تقویت می گردد. اهمیت بلوغ تا بدانجا پیش می رود که در حوزه ی دانش فقه و حقوق دارای آثار متنابهی می باشد چرا که منشأ شروع مسئولیت ها و تکالیف شرعی، حقوقی است. با توجه به آنچه گفته شد تعیین نقطه ی آغاز آن از اهمیت بالایی برخوردار است که البته فقها و حقوق دانان در مورد آن اتفاق نظر ندارند و مباحث متعددی درباره آن مطرح نموده اند.

بعد از انقلاب، در سال ۶۱ اصلاحاتی در راستای اسلامی کردن قوانین در قانون مدنی انجام گرفت، یکی از نتایج این اصلاحات حذف اماره رشد از قانون مدنی است و ماده ۱۲۰۹ قانون مدنی حذف گردید و ماده ۱۲۱۰ با دو تبصره تصویب شد ماده ای که با تبصره ۲ آن در تعارض است که نظام حقوقی را دچار ابهام و تردیدهایی نموده است. حال در این تحقیق برآنیم که با بررسی این موضوع در حقوق ایران با نگاهی به فقه امامیه و حقوق فرانسه و انگلیس، داشته باشیم.

تعیین سن بلوغ در قوانین و نقش مهم و بسزای آن در زندگی اجتماعی و حقوقی اشخاص دارد و قوانین داخلی ما دارای نقص و خلل میباشد که با توجه به متون فقهی و حقوقی، درصدد ارائه پیشنهادات برای پرکردن این کاستی در قوانین ایران هستیم.

الف) بیان مسئله

مبحث بلوغ و رشد از مباحث مهم حقوق مدنی است که همواره موجب تنش و چالش و تعارض قوانین در بین جوامع مختلف می‌گردد. در بخش اشخاص از حیث مفهوم شخصی طبیعی و شخص حقوقی و حقوق مربوط به شخصیت، آغاز و پایان وجود و چگونگی وضع حقوقی اشخاص همواره بحث بلوغ و رشد مطرح می‌گردد و کنکاش در مقوله بلوغ و رشد موجب می‌گردد که مبحث اهلیت و بهره‌مندی اشخاص از حقوق مادی و معنوی مورد بررسی قرار گیرد.

اجرای حق مستقیماً و بالاستقلال منوط به استعداد طبیعی و جسمی و روحی افراد می‌باشد. مثلاً هر چند که کودک دو ساله دارای اهلیت تمتع است مع الوصف آن قدرت جسمی و روحی را ندارد که حق خود را اعمال نماید و آثار آن را تحمل کند. ماده ۹۵۸ ق.م می‌گوید هر انسان متمتع از حقوق مدنی خواهد بود لیکن هیچ‌کس نمی‌تواند حقوق خود را اجرا کند مگر اینکه برای این امر اهلیت قانونی داشته باشد مثلاً مالک می‌تواند برای گرفتن اجاره بها و یا رفع ید غاصبانه طرح دعوی نماید. یا قرارداد بیع و یا سایر عقود منعقد نماید. به نظر دکتر کاتوزیان اصطلاح اهلیت استیفاء نارسا و قابل انتقاد است زیرا کلمه استیفاء به طور معمول در مقام گرفتن کامل طلب یا حق بهره بردن از مال یا کار دیگری بکار می‌رود و مفاد آن گستره لازم برای تمام چهره‌های «اجرا و اعمال حق» را ندارد. مثلاً در جایی که پیمانی بسته می‌شود، نمی‌توان گفت هر یک از دو طرف حق پیمان بستن را استیفاء می‌کند و به نظر می‌رسد که «اهلیت تصرف» مناسب این وضع حقوقی باشد.

اما آنچه در قسمت دوم ۹۵۸ ق.م بیان گردیده به نظر اهلیت اجرای حقوق می‌باشد. چون هر انسان متمتع از حقوق مدنی است. و کلمه حقوق که جمع کلمه حق است و معنی حق، نوعی است از سلطنت بر چیزی متعلق به عین چون حق تحجیر، حق رهنان، حق غرما در ترکه میت یا متعلق به غیر عین حق خیار متعلق به عقد، حق قصاص، حق حضانت، حق فسخ، حق طبع، حق تقدم، و در اسلام به حق الله و حق الناس و... شامل می‌شود.

ماده ۱۲۱۰ ق.م بیان می‌دارد «هیچ‌کس را نمی‌توان بعد از رسیدن به سن بلوغ به عنوان جنون یا عدم رشد محجور نمود. مگر آن که عدم رشد یا جنون او ثابت شده باشد».

تبصره ۱: سن بلوغ در پسر پانزده سال تمام قمری و در دختر نه سال تمام قمری است.

تبصره ۲: اموال صغیری که بالغ شده است در صورتی می‌توان به او داد که رشد او ثابت شده باشد.

آنچه که از مفهوم مخالف و صدر ماده مستنبط است رسیدن به سن بلوغ مترادف است با عاقل بودن و رشید بودن. یعنی پس از ۱۵ سال و ۹ سال قمری یک فرد ایرانی که قانون مدنی بر احوال شخصیه آن حاکمیت دارد عاقل، بالغ، رشید است و طبق ماده ۲۱۱ ق.م که می‌گوید برای اینکه متعاملین اهل محسوب شوند

باید بالغ و عاقل و رشید باشند. و ماده ۲۱۲ ق. م معامله با اشخاصی که بالغ یا عاقل یا رشید نیستند را به واسطه عدم اهلیت باطل دانسته و قانونگذار اهلیت برای معامله را بلوغ، عقل و رشد بلوغ، عقل و رشد دانسته و اما تبصره ۲ ماده ۱۲۱۰ استرداد اموال به صغیر را که بالغ شده منوط به اثبات رشد صغیر میدانند. و بحث اینجاست که اثبات رشد بلافاصله بعد از بلوغ است یا به فاصله ای از آن و این که رشد وی پیش چه کسی یا چه مرجعی ثابت شود و به طور مطلق بیان گردیده و شاید بتوان گفت که استنباط از عموماً قانون اثبات رشد در مراجع قضایی باید باشد. و لذا لازم می شود که افراد پس از رسیدن به سن بلوغ جهت تصرف در اموال خود و بالطبع کسب اجازه انجام معامله به دادگستری مراجعه و گواهی اثبات رشد دریافت دارند. که این موضوع به نظر، مدنظر قانونگذار نبوده بلکه تسامح در بیان بوده است چون بایستی علاوه بر شناسنامه افراد یک برگ گواهی رشد نیز داشته باشند تا اهلیت استیفاء در جامعه پیدا کنند اما بعضی از حقوقدانان حذف ماده ۱۲۰۹ ق. م را دلالت بر فسخ مقررات مواد ۹۷۷ و ۹۷۹ ق. م و مقررات مشابه نمی دانند. زیرا معتقدند آنچه حذف شده ماده ۱۲۰۹ ق. م است، به حکم خاص اماره بودن سن ۱۸ سال تمام برای رشد، همچنان که در عمل ادارات و ارگانهای رسمی سن رشد برای معاملات، اخذ گواهینامه رانندگی، اخذ گذرنامه، تنظیم اسناد در دفاتر اسناد رسمی و تحصیل تابعیت، رسیدن و اتمام سن ۱۸ را ضروری می دانند و به عنوان اماره رشد مورد پذیرش قرار گرفته است.

برای ایجاد نظم در روابط حقوقی، از بین بردن اختلاف دادگاه ها و رفع تعارض قوانین، تعیین سنی که در آن اغلب مردم، رشید می شوند، چنانکه بعضی از قضات دیوان نیز اظهار داشته اند. ضروری است. این سن ترجیحاً با توجه به سابقه آن در حقوق ما، وجود قوانین متعدد (که ۱۸ سالگی را اماره رشد و کمال عقل می دانند)، وجود نشانه هایی از آن در منابع دینی و حقوق بسیاری از کشورهای دنیا به ویژه نظام های حقوقی پیشرفته و داشتن مبنای علمی می تواند ۱۸ سالگی باشد. اگر طرح یا لایحه ای تهیه و ۱۸ سالگی به عنوان اماره رشاد تصویب شود، این سن از طرف شورای نگهبان، با توجه به تأیید قوانین مذکور، تأیید خواهد شد.

ب) پیشینه تحقیق

مهرآبادی (۱۳۸۹) در پایان نامه خود با عنوان سن رشد، بلوغ و ازدواج در فقه اسلامی و حقوق موضوعه نشان داد مساله پذیرش مسولیت در روابط اجتماعی و اهلیت برای استیفاء حق دارای اهمیت ویژه ای است از این منظر سن شروع آن مورد توجه بسیاری از نظام های حقوقی است. انسان در دوران کودکی دارای حقوقی است، اما به دلیل نقصان در فهم و ادراک و کامل نشدن اراده، فاقد مسولیت بوده و باید مورد حمایت قرار گیرد. در فقه اسلامی بلوغ، نقطه شروع مسولیت و اهلیت برای استیفاء حق است.

پاکزاد (۱۳۹۲) در پایان نامه خود با عنوان بررسی تطبیقی سن رشد در حقوق ایران و حقوق مصر نشان داد که در اکثر نظام‌های حقوقی جهان، حداقلی از سن را برای آغاز این مرحله از زندگی ضروری دانسته‌اند. قانونگذار ایران برای اولین بار در سال ۱۳۱۳، با تصویب ماده واحده رشد متعاملین، حداقل سن رشد در ایران را ۱۸ سال تعیین نمود. بعد از مدتی، در پی تکمیل جلد‌های بعدی قانون مدنی در مواد ۱۲۱۰-۱۲۰۹ این قانون، سن ۱۸ سالگی به عنوان اماره قانونی در نظر گرفته شد که اثبات خلاف آن پس از رسیدن به سن ۱۵ سال و نیز اثبات عدم رشد پس از رسیدن به سن ۱۸ سال نیز امکان‌پذیر بود. بعد از انقلاب، در سال ۹۱ اصلاحاتی در راستای اسلامی‌کردن قوانین در قانون مدنی انجام گرفت، یکی از نتایج این اصلاحات حذف اماره رشد از قانون مدنی است و ماده ۱۲۰۹ قانون مدنی حذف گردید و ماده ۱۲۱۰ با دو تبصره تصویب شد. ماده‌ای که با تبصره ۲ آن در تعارض است که نظام حقوقی را دچار ابهام و تردیدهایی نموده است. در پی حذف اماره رشد در قانون مدنی، برخی از حقوقدانان برای جایگزین کردن این جای خالی در قوانین به ماده واحده رشد متعاملین استناد جسته‌اند و اعتقاد دارند آن ماده واحده همچنان معتبر است؛ شاید از این طریق مشکل اماره قانونی رشد را برطرف سازند. با توجه به اهمیت ازدواج در زندگی اشخاص این سوال نیز به ذهن می‌رسد که آیا رشید بودن در صحت عقد نکاح نیز تاثیر دارد یا خیر. در این تحقیق برآنیم که با بررسی این موضوع در حقوق ایران با نگاهی به حقوق مصر به عنوان یک کشور پیشتاز عربی در زمینه حقوق، پژوهشی در موضوع سن بلوغ داشته باشیم. ماده ۴۴ قانون مدنی آن کشور سن رشد را ۲۱ سال میلادی می‌داند ولی در قوانین دیگر به طور استثنایی و با شرایط محدودی در برخی از امور سن کمتر را نیز پذیرفته‌اند. در این پایان‌نامه مفهوم بلوغ و مفهوم رشد و مقدمات آن، نحوه حل تعارض بین قوانین در حقوق ایران و بررسی تطبیقی با حقوق مصر بررسی شده است.

ج) اهداف پژوهش

بررسی مفهوم و ماهیت سن اهلیت در قوانین کشورهای ایران و انگلستان و فرانسه و فقه اسلامی
تفاوت تاثیر اهلیت در تعهدات مالی و غیر مالی
بررسی ابعاد مختلف سن اهلیت در قراردادها

د) نوآوری تحقیق

با توجه به اینکه این تحقیق به بررسی تطبیقی سن بلوغ در نظام‌های حقوقی ایران، انگلستان و فرانسه و فقه اسلامی می‌پردازد می‌تواند به نوبه خود بسیار جدید باشد.

ه) سوال های تحقیق

۱. تفاوت های سن بلوغ در فقه اسلامی، حقوق ایران، انگلستان و فرانسه چیست؟
۲. شباهت های سن بلوغ در فقه اسلامی، حقوق ایران، انگلستان و فرانسه چیست؟
۳. تاثیر تفاوت های سن بلوغ در فقه اسلامی، حقوق ایران و انگلستان و فرانسه چیست؟

و) فرضیه های تحقیق

۱. سن بلوغ در فقه و حقوق ایران در پسر ۱۵ سال قمری و در دختر ۹ سال قمری می باشد اما در حقوق فرانسه و در حقوق انگلستان سن بلوغ ۱۸ سال می باشد.
۲. سن بلوغ در حقوق ایران، فرانسه و انگلستان در ۲ اصل فرآیند تدریجی رشد و شدت واکنش های متفاوت و متناسب با هم مشترک می باشند.
۳. تفاوت های سن بلوغ در فقه اسلامی، حقوق ایران، انگلستان و فرانسه می تواند در احکام و معاملات و همچنین نافذ بودن یا نافذ نبودن و بطلان معاملات موثر باشد.

ز) روش تحقیق

نوع روش تحقیق توصیفی - تحلیلی بوده و روش گردآوری اطلاعات کتابخانه ای و نحوه گردآوری مطالب در این تحقیق فیش برداری می باشد. در این پایان نامه بیشتر از منابع کتابخانه ای استفاده شده است. این منابع اعم از کتاب، پایان نامه و مقاله و منابع بوده است.

ح) ساختار تحقیق

تحقیق حاضر در سه فصل تدوین یافته است: به این صورت که فصل نخست تحت عنوان کلیات تحقیق، مفهوم بلوغ، فیزیولوژی بلوغ، نشانه های بلوغ، رابطه بلوغ جسمی و بلوغ روانی، مفهوم رشد، پیشینه سن بلوغ و سن رشد در حقوق ایران و انگلیس و فرانسه مباحث مقدماتی و تصویری تحقیق می باشد. فصل دوم تحت عنوان سن بلوغ در فقه و حقوق ایران، تفسیرهای مختلف از آیه ی ابتلاء در باب سن بلوغ، ضرورت اثبات رشد و چگونگی آن، بررسی ماده ۱۲۱۰ قانون مدنی و تبصره های آن، ماده واحده قانون راجع به رشد متعاملین تهیه و تنظیم گردیده است. و در نهایت در فصل سوم سن بلوغ در حقوق انگلیس و فرانسه، وضعیت «رشد» در حقوق فرانسه در مقایسه با حقوق ایران، بررسی ابعاد موجود در قوانین فرانسه و نظرات

حقوقی در مقایسه با حقوق ایران و فقه، اثراهلیت اشخاص از فرایند تعهد و تاثیر آن در ایفای تعهدات مدنی در حقوق فرانسه بررسی سن بلوغ در حقوق انگلستان و بررسی سن بلوغ در حقوق انگلستان در مقایسه با حقوق ایران و فقه تدوین و ارائه یک نتیجه منطقی و استدلالی پرداخته شده است .

فصل اول: کلیات تحقیق

در این فصل از پژوهش مفاهیم، مفهوم بلوغ، مفهوم رشد، انواع رشد، رشد جزایی و رشد مدنی، حُلم، طفل و پیشینه سن بلوغ و سن رشد مورد بررسی و پژوهش قرار می گیرد.

۱-۱- مفهوم بلوغ

در این قسمت مفهوم بلوغ از نظر لغوی و اصطلاحی مورد بررسی قرار می گیرد.

۱-۱-۱- بلوغ در لغت

بلوغ به معنی رسیدگی جنسی (انیس، ۱۴۱۶ ه.ق، ص ۳۴۶) و آن آخرین مرحله کودکی و به معنای تکلیف است (قلعه چی، ۱۴۰۵ ه.ق، ص ۱۱۰) بلوغ به معنی رسیدن (معلوف، ۱۳۸۳، ص ۴۸) به حد رشد رسیدن و جوان شدن کودک است و بالغ کسی است که به حد بلوغ رسیده است (بهشتی، بی تا، ص ۵۸۷) بلوغ عبارت است از: مرحله رشد کامل، که هر موجود زنده پس از رسیدن به آن می تواند تولید مثل نماید؛ مرحله کامل شدن هر چیزی (انوری، ۱۳۸۱، صص ۱۰۲۱ و ۸۰۵)

۱-۱-۲- بلوغ در اصطلاح فقهی و حقوقی

در تعریف بلوغ آمده است:

«بلوغ عبارت است از رسیدن به حدی از رشد جسمی و جنسی که در آن حد از رشد، آمادگی و استعداد تولید مثل در دختر و پسر پیدا شود»

« (بلوغ عبارت است از) شروع نضج جنسی در زمانی که اعضای تناسلی قادر به انجام وظایفشان هستند و این سن همراه نام دارد که در دختران از ده سالگی شروع شده و تا چهارده سالگی ادامه دارد و مقارن با ظهور حیض و رشد پستان ها است و در پسران از ۱۲ تا ۱۴ سالگی به تاخیر می افتد و با تولید و خروج منی و تغییر صدا و شروع رشد موی ریش همراه می باشد». (بصمه جی، ۱۳۸۸، ص ۲۹۶)

در اصطلاح مشهور بلوغ به زمانی گفته می شود که نشانه های زیر محقق شود:

۱. محتمل شدن ۲. رویدن موی خشن بر عورت ۳. رسیدن به سن پانزده سال تمام قمری در پسر و نه سال تمام قمری در دختر (جبل عاملی، ۱۴۲۹ ه.ق، ص ۲۷۴)

امام خمینی در تحریر الوسيله در تعریف بلوغ می فرماید:

« بلوغ در پسر و دختر به وسیله یکی از امور سه گانه شناخته می شود: نخست رویش موی خشن بر عورت، بنابراین موی نرم و نازک معتبر نیست؛ دوم خروج منی در بیداری یا خواب به وسیله جماع یا احتلام یا غیر این دو، سوم به وسیله سن و آن در پسر پانزده سال تمام قمری و در دختر پایان نه سالگی قمری است» (موسوی خمینی، ۱۳۶۸، ص ۴۲۳)

بلوغ به معنای رشد فیزیکی و جسمانی بوده، و غالباً سرآغاز تحول فکری است در تشخیص اخذ و عطا (داد و ستد اما اماره رشد نیست). (جعفری لنگرودی، ۱۳۶۳، ص ۸۸۲)

۱-۲- فیزیولوژی بلوغ

در دوران بلوغ بلحاظ جسمی تغییراتی در بدن بوجود می آید. از جمله این تغییرات، تغییر ترکیبات شیمیایی خون، تغییر در تنفس و ضربان قلب و فشار خون و ترشحات غدد است.

این پدیده را فرآیندهای هورمونی تنظیم می کند که تحت تاثیر ژنتیک قرار دارند. دخترها از همان ابتدا بلحاظ رشد جسمانی جلوتر از پسرها هستند. (برک، ۱۳۸۱، ص ۷)

به لحاظ ظاهری نیز تغییرات زیر در فرد ایجاد می شود:

الف) افزایش اندازه قد: در دوران بلوغ هر سال ۵-۳ cm به قد دختران اضافه می شود. (خسرو پور، ۱۳۵۳، ص ۵۴)

ب) رشد پستانها: بر اساس آمار شروع جوانه پستان از ابتدای ۹ سالگی یا ۱۰ سالگی است و به تدریج به صورت کامل در می آید

ج) پهن شدن باسن ها، از ابتدای بلوغ تا کامل شدن آن، باسن ها ۲۰٪ رشد می کنند. (برک، ۱۳۸۱، ص ۱۲)

د) قاعدگی: متوسط شروع قاعدگی در دختران ۱۳-۱۲ سالگی می باشد بطوری که تقریباً ۹۶٪ دختران در ۱۲-۱۴ سالگی به بلوغ می رسند که این نسبت به محیط و نژاد متغیر است. (خسرو پور، ۱۳۵۳، ص ۴)

ه) روئیدن موی زهار: فقها این علامت را در کنار دو عامل دیگر یعنی سن و قاعدگی قرار داده اند.

این علامت جهت تشخیص بلوغ از نظر فقهی اهمیت زیادی دارد.

۱-۳- نشانه های بلوغ

دگرگونی های جسمی پسران در دوران بلوغ به شرح ذیل است:

۱. رشد بیضه و آلت سریع تر می شود.
۲. موهای خشن و بلند در قسمت زهاری می روید.
۳. موهای نرم پشت لب بلندتر و تیره تر می شود.